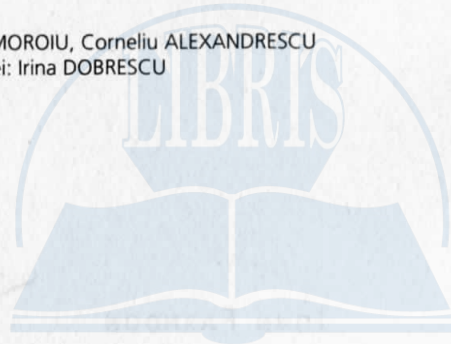

Coperta: Dana MOROIU, Corneliu ALEXANDRESCU
Ilustrația copertei: Irina DOBRESCU

BINE CĂ ESTI
TU DEȘTEPT!

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
FARNON, JOHN

Bine că ești tu deștept! Cea mai scurtă cale de la
impostură la valoare / John Farndon; introd. de Libby Purves;
trad.: Adriana Bădescu. - Ed. a 2-a. - București: Nemira
Publishing House, 2014
ISBN 978-606-579-849-6

I. Purves, Libby (pref.)
II. Bădescu, Adriana (trad.)

008(100)

John Farndon
DO YOU THINK YOU'RE CLEVER?
© 2009 John Farndon

© Nemira, 2010, 2014

Redactor: Nicoleta GHEMENT
Tehnoredactor: Alexandru CSUKOR

Tiparul executat de FED PRINT S.A.

Orice reproducere, totală sau parțială, a acestei lucrări,
fără acordul scris al editorului, este strict interzisă
și se pedepsește conform Legii dreptului de autor.

ISBN 978-606-579-849-6

INTRODUCERE

Atunci când adresezi cuiva întrebări, mai cu seamă în cadrul unui interviu ale cărui rezultate au o importanță deosebită, evaluezi două aspecte. Cel dintâi este nivelul de cunoștințe al persoanei respective – relativ simplu de apreciat. Celălalt însă este mai nebulos: încerci să afli *cum* gândește ea – ce fel de mașinărie mentală are, dacă aceasta funcționează clar, pe căi logice, sau dacă se avântă asupra fiecărui subiect abordat cu privire pătrunzătoare de șoim. Sau, poate, dacă sare de colo-colo aidoma unui iepure beat (propriul meu *modus operandi*, adesea). Indiferent dacă evaluezi persoana în cauză pentru admiterea la o universitate ori pentru a-i oferi un loc de muncă, trebuie să afli asemenea lucruri. Trebuie să înțelegi cum abordează și tratează ea neprevăzutul.

Prin urmare, aceasta este perspectiva celui care intervievează; el are, firește, avantajul surprizei și al autorității. Cel chestionat, pe de altă parte, poate rămâne mut, cu ochii cășcați, asudând, lipsit temporar de capacitatea de a se exprima, ca urmare a uimirii subite. Aflați într-o astfel de situație, unii au

afișat un calm legendar: confruntat cu întrebarea obișnuită de deschidere a unui filozof, „Este oare aceasta o întrebare?“, se zice că un tinerel ar fi răspuns cu un căscat somnoros: „Păi, dacă ăsta-i un răspuns, presupun că trebuie să fi fost o întrebare, nu-i așa?“ Cei mai mulți dintre noi n-ar izbuti să vină cu o astfel de replică. Sau nu atât de repede. De fapt, cunoașterea de ordin tehnic, dobândită automat în ani și ani de cursuri și examene, se poate dovedi chiar un impediment în acest sens. Poți să fii un specialist competent în electrotehnică, și totuși să rămâi mut dacă te întreabă cineva „Termostatul poate să gândească?“ Și totuși dacă îți păstrezi sângele-rece și gândești, răspunsul tău poate arăta o înțelegere profundă și mai utilă a termostatelor, pe lângă experiența în domeniul tehnic.

În mod similar, probabil că te-ai bâlbâi neajutorat la o întrebare de genul: „Ce ești tu, un roman sau un poem?“ Dar, dacă izbutești să-ți transpui mintea într-o stare de relaxare și flexibilitate, răspunsul oferit va demonstra acest lucru. Chiar dacă vei replica doar: „Sincer să fiu, cred că sunt un amestec între versuri rap și un manual de instrucțiuni tehnice“, interviewerul își va da seama că deții un anume nivel de autocunoaștere. Iar dacă ți s-ar cere să „descrii o lingură unui marțian“, o stare mentală relaxată ți-ar sugera (așa cum i s-a întâmplat și autorului acestei cărți) că, înainte de a răspunde, ar trebui să știi ce înfățișare are marțianul și dacă poate percepe, la nivel fizic sau intelectual, conceptul de unealtă. Dacă marțianul în cauză ar fi doar un creier încastrat în piatră, probabil că ai avea ceva mai mult de lucru: ar trebui să-i explici ce sunt acelea degete înainte de a-i vorbi despre lingură...

De fapt, solicitările de acest tip, de a explica diverse lucruri marțienilor, au fost întotdeauna preferatele mele, fiindcă ne reamintesc că nu are niciun rost să te exprimi elocvent, elegant,

inteligent și semnificativ, dacă ești în același timp complet insensibil la cerințele celor care te ascultă și la ceea ce contează pentru ei. Toți scriitorii, dascălii și lucrătorii din mediile de informare ar trebui să aibă înscris acest adevăr în genele lor.

Întrebările menționate și toate cele pe care le abordează John Farndon în cartea lui au o valoare anume. La urma urmei, nu există nicio disciplină care, ea singură, să poată crea un individ împlinit, cu spirit de explorare și curiozitate intrinsecă. Fizicienii trebuie să poată gândi filozofic, filozofii trebuie să poată aborda realitățile concrete; istoricii, medicii și matematicienii deopotrivă sunt nevoiți să lucreze din când în când cu estimări și supoziții, fie și numai pentru a face o verificare mentală a datelor empirice obținute.

Logica obișnuită, de zi cu zi, este utilă, însă riscă să genereze anumite limitări: dacă vă întreabă cineva cum v-ați putea cântări propriul cap sau dacă e posibil să aprindem o lumânare într-o navetă spațială, nu ajută cu nimic să replicați: „Dar pentru ce naiba aș vrea să fac așa ceva?“ Deși probabil că un asemenea răspuns v-ar putea aduce un punct sau două într-un concurs de tip pregnant pragmatic, precum *Ucenicul*.¹

Interviewerii, mai cu seamă în universitățile vechi, cu tradiție îndelungată, sunt adesea criticați pentru că pun întrebări aparent trăsnite. Eu cred că trebuie să fim îngăduitori cu ei. Nimic nu atestă faptul că persoanele care se descurcă cel mai bine la întrebările bizare sunt întotdeauna acceptate, iar cartea de față nu se dorește a fi în niciun caz un fel de baghetă magică

¹ Serial american de televiziune (*The Apprentice*), preluat și difuzat și de unul dintre posturile românești, în care 16 persoane din medii sociale și profesionale diferite concurează, într-o competiție cu faze eliminatorii, în speranța că vor ajunge să lucreze pentru magnatul Donald Trump, ca președinte al uneia dintre companiile sale (n. tr.).

menită să asigure obținerea unor posturi sau poziții prestigioase. Lucrarea lui John Farndon aduce însă un tribut stilului de a gândi amintit și prezintă câteva idei ingenioase de a răspunde la anumite întrebări. Răspunsurile nu constituie „modele“, ci doar exemple ale felului în care le-ar aborda autorul. În ceea ce mă privește, vreau să precizez că, personal, nu sunt de acord cu una sau două dintre concluziile sale, însă însuși procesul acesta de contrazicere a fost unul antrenant și incitant.

Fiindcă, în linii generale, încercarea de a răspunde la astfel de întrebări aparent copilărești nu este doar utilă, ci și plăcută – așa cum este plăcut (dacă te afli într-o zi bună) să găsești răspuns la întrebările sfredelitoare ale copiilor, de tipul „de ce nu ne crește nasul invers?“ sau „ce gândește vaca?“. Dacă putem depăși spaima de neprevăzut, astfel de întrebări ne oferă posibilitatea de a ne juca puțin, de a jongla cu diverse aspecte ale logicii și semnificațiilor, de a ne mai extrage câteva cunoștințe din ungherele prăfuite ale minții și a le îmbina într-un ansamblu nou și inedit. E bine să știi cum să rămâi o clipă pe gânduri fără a intra în panică și să judeci limpede. Luați cartea de față ca pe o culegere de exerciții elementare pentru pianul creierului dumneavoastră și... contraziceți-le atât cât doriți.

LIBBY PURVES, Londra, 2009

TE CREDEAI CUMVA DEȘTEPT?

Încep să mă întreb...

Cartea de față este o culegere de întrebări și răspunsuri. Întrebările au fost selectate din seria de chestionare bizare și provocatoare puse de profesorii celebrelor universități Oxford și Cambridge potențialilor candidați la admitere – așa-numitele întrebări Oxbridge. Ideea este aceea de a-i identifica astfel pe studenții cu adevărat inteligenți – cei care gândesc zi-lumină, ca să spunem așa. Extraordinar în privința acestor întrebări este caracterul lor incitant și provocator pentru intelect. Dar nu trebuie să fii un potențial viitor student al uneia dintre cele două universități pentru ca neuronii să-ți fie puși în mișcare de întrebări precum „Care cărți sunt nocive pentru dumneavoastră?“, „Au ceretașele o agendă politică?“ sau „Ce se întâmplă când scapi din mână o furnică?“

În general, trecem prin viață fără a gândi prea mult. Și, la urma urmei, nici nu este nevoie. Fiecare dintre noi are

propria sa rezervă de cunoștințe și experiență, care îi oferă în mod automat, cu un minimum de efort, răspunsul dorit, și de cele mai multe ori acest răspuns automat este suficient. Dar întrebările din această carte nu permit așa ceva. Deși sunt surprinzătoare, fascinante, ciudate, copilărești și uneori chiar enervante, au în comun faptul că vă invită să gândiți. Cum acest lucru este atât de rar, generează o încântare instantanee. Când le-am adresat prietenilor mei unele dintre aceste întrebări, mai întâi au izbucnit în râs, după care au început să vină cu idei... nesfârșite.

Cred că omului îi place de fapt să gândească. E ceva antrenant, ceva ce ne ajută să ne simțim mai vii. Uitați-vă la cei care dezleagă careuri de sudoku sau cuvinte încruciate; și țineți seama că asemenea jocuri au devenit aproape o rutină. Cu adevărat minunat în privința acestor întrebări este numărul considerabil de moduri de gândire pe care le facilitează. Fiindcă niciuna dintre ele nu are un răspuns „corect”, unic. Unele par imposibile la prima vedere, dar uimitor e faptul că, folosind câteva cunoștințe de aici, un dram de logică de colo și o doză substanțială de dispoziție jucăușă, putem ajunge la un răspuns acceptabil... sau la un motiv rezonabil de tip „de ce nu?”.

Răspunsurile oferite aici, desigur, îmi aparțin, și nu se doresc a fi modele destinate studenților. Nu sunt nici măcar răspunsurile pe care le-aș da eu în mod necesar dacă aș fi pus în fața unui intervievator. Nu mi s-a părut deloc util să încerc să mă transpun în starea de spirit paralizată de teamă și de presiunea unei examinări! Și nu am avut intenția să ofer răspunsuri „corecte”. La drept vorbind, sunt convins că unul dintre examinatorii de la Oxford ori

Cambridge și-ar pune mâinile în cap auzind unele dintre ideile mele. Răspunsurile pe care le prezint eu în carte au doar rolul de a stârni mintea, de a-i da cititorului de gândit și de a-i oferi sugestii cu privire la posibilele răspunsuri și la semnificația reală a întrebărilor.

Fiece întrebare este altfel decât celelalte și incită un alt tip de răspuns. În general, am încercat să confer răspunsurilor pe cât posibil un caracter neutru, pentru a vă lăsa dumneavoastră, cititorilor, plăcerea de a gândi. Există totuși unele întrebări la care un răspuns personalizat era inevitabil. Tot la nivel general, m-am străduit să răspund în mod direct, evitând învăluirile inteligent-evazive, cu toate că și ele pot fi extrem de interesante și de creative. Când a fost întreat „Cum ați folosi un barometru pentru a măsura înălțimea unui bloc de locuințe?”, regretatul Clement Freud a oferit – deși știa ce răspuns este așteptat de la el – o superbă serie de opțiuni aiuritoare, printre care să arunci barometrul de pe acoperiș și să cronometrezi în cât timp ajunge jos sau să-l mituiești pe portar ca să-ți spună el înălțimea blocului și așa mai departe. Răspunsul corect – și cu atât mai interesant – este, desigur, acela că trebuie să măsoari presiunea atmosferică la parter și pe acoperiș, calculând înălțimea pe baza diferenței dintre cele două valori. La majoritatea întrebărilor din carte eu am oferit acest tip de răspuns, pentru ca dumneavoastră să aveți libertatea de a fi cât de inventiv doriți.

Nu există, firește, o rețetă anume pentru răspunsuri. Ziariștii care s-au aplecat asupra întrebărilor au declarat că sunt de tipul „gândirii laterale” – sintagmă lansată de Edward de Bono în celebra sa carte din 1967, *The Use of Lateral Thinking*. Spre deosebire de „gândirea critică”,